

Massmediernas ekologi förändras

Journalister lika hotade som finska kossor

De äkta journalisterna, alltså de seriösa journalisterna, blir en allt mer utsatt sort medarbetare. Likt kossorna av finsk lantras hotas också journalisterna av utrotning. Kossorna av finsk lantras passar inte in i det högproduktiva lantbruket i EU-Finland. Journalister har snart ingen uppgift i mediasystemet sådant som det definieras av de rådande tekniska, ekonomiska och kulturella villkoren. EU-ekologin gynnar inte finska kossor, mediasystemets ekologi gynnar inte journalister.

Intellektuella och fram för allt många låtsasintellektuella debattörer brukar ond göra sig över hur förflockad och kommersialiserad journalistiken har blivit. Hos oss i Svenskfinland lär Ny Tid vara den enda journalistiska produkt som ännu håller måttet.

I moralisk mening är dessa klagovisor kanske berättigade. I historiskt perspektiv är de ändå patetiska utrop av typen "allt var bättre förr". I själva verket var allt inte bättre förr, det var bara annorlunda. Journalistik är en typ av publicistisk och kommunikativ verksamhet som hör hemma i en annan tid än vår. Detta är en funktion av mediasystemets ekologi, inte ett utslag av moralens förfall.

Kekkonen och journalistikens guldålder

Ironiskt nog sammanfaller den seriösa journalistikens guldålder i Finland med **Kekkonen-eran** (1956-1981). Urho Kekkonen är givetvis inte orsaken till guldåldern men han var en av dem som kom att utforma den.

I det finländska medielandskapet var 1950-talet den tid då papperstillgången normaliserades efter kriget, radion övergick till FM-sändningar (UKV), televisionen gjorde sitt intåg, den inhemska underhållningsfilmen gick mot sin solnedgång och utländska skivartister började ta över musikmarknaden. Papperstillgången gjorde en normal tidningspress möjlig. FM-sändningarna gjorde stereo möjlig samtidigt som det blev omöjligt att lyssna till utländska stationer. Televisionen tog död på de inhemska underhållningsfilmerna.

Under Kekkonen-eran blev det så att den tekniskt-ekonomiska mediemiljön i samklang med den kulturellt-ekonomiska kontexten gynnade ett journalistiskt kvalitetssprång. Vi fick se kriget i Vietnam. Vi fick finländska korrespondenter i Moskva, London och andra viktiga huvudstäder. Vi fick Reporadion.

Den tekniskt-ekonomiska miljön gynnade också en inströmning av anglosaxisk underhållning i form av reglerad import. Däremot var direktkonsumtion inte möjlig vare sig över nät eller över satellit. Den kulturellt-politiska miljön gynnade en självhushållning i journalistik, högkultur och debatt.

Mediasystemets ekologi råkade alltså gynna de medier som ville satsa på sina stolta traditioner av folkupplysning och demokrati. Radion fick en uppsjö av olika

"brevlådor" (till exempel Sukupuolielä-män kirjelaatikko eller Naturvåktarna). Televisionen genomförde millimeter- och sekundrättvisa i valdebatter.

Bandbredd och bildning avgör utbudet

Vilken var då den mekanism som gynnade nationell journalistik och transnationell underhållning? Med moderna termer kunde man säga att det avgörande var det vi kallar "bandbredd", alltså hur mycket parallellt utbud vi kan mata ut till publiken. Kanske lika avgörande på den kulturellt-politiska sidan var bildningsnivå och bildningsambition såväl bland journalister som hos publiken.

Under dessa femtio år har journalistens relativa bildningsnivå gjort en störtdykning. Den generation av journalister som befolkade etermedierna på sextio- och sjuttio-talet dominerades av akademiska eller halvakademiska drop-outs. Detta trots att samhället i samma tider satsade allt mer på regelrätt journalistutbildning.

I dag står vi på tröskeln till den tid då bandbredden – åtminstone här i EU – i praktiken är obegränsad. Vi har också nått en bildningsnivå där långt över hälften av årsklassen förväntas få en högskoleutbildning. Samtidigt har den individuella specialiseringen i fråga om subkulturer, musiksmak och andra intressen kanske aldrig varit större. Ingen journalist klarar

lysande innehåll till massorna har överlevt sig själv. Massorna har obegränsad bandbredd och väljer bort upplysningen till förmån för underhållning. De journalister som vill upplysa är ofta mindre upplysta än de som intresserar sig för upplysning. Ingen börsmäklare, investerare eller analytiker behöver listor över aktiekurser i sin morgontidning eller notiser av typen "Nokia störtdök" i kvällens tevenyheter.

Snart är det upplysta individer och framför allt samfund av upplysta individer som använder medierna för att upplysa sig själva och varandra. Inom denna sociala kontext behöver vi ingen tvångsmatning av upplysningar från mer eller mindre välvilliga men ack så okunniga journalister.

Den andra huvudformen för mediebruk blir njutning. Det kan gälla allt från horoskop och porr till intima samtal med ens käresta. Men någon journalist behöver vi inte.

Konstnären **Lång** (tidigare **Äkkijyrkkä**) har visat att det går att hålla några finska kor av lantras vid liv i Nybondas i utkanten av Helsingfors. Kanske det i framtiden finns performanskonstnärer som fortsätter att framhärda inom någon form av journalistiskt paradigm. De medieekologiska förutsättningarna ser emellertid inte särskilt lysande ut i EU-Finland.

"Snart är det upplysta individer och framför allt samfund av upplysta individer som använder medierna för att upplysa sig själva och varandra."

Kekkonen-eran kännetecknades av brist på bandbredd. På underhållnings-sidan dominerade produkter som krävde fysiska objekt för sin distribution: skivor, filmer, böcker. Bara stora företag på stora marknader har råd att ta tillräckligt stora upplagor för att göra vinst.

Journalistiken blomrade framför allt upp i etermedierna. Här begränsades bandbredden däremot av stora kostnader för infrastruktur. Att bygga FM-nät för radio samt två och senare tre televisionsnät över hela landet kunde bara göras av en statlig aktör. Dessutom var det en stor och kostsam utmaning för hushållen att köpa nya radioapparater, television och senare rentav färgteveapparater.

Från femtio- till åttiotal steg den allmänna bildningsnivån radikalt. Tidigare var folkskolläraren en av ortens högst utbildade. Detta trots att man tidigare kunde gå till lärarseminariet direkt från mellanskolan. På åttiotalet blev alla grundskollärare magistrar. Ändå fanns klasser där en betydande del av föräldrarna hade minst lika hög utbildning som klassläraren.

en allmänbildning som ger övergripande kompetens till alla jobb i branschen.

Från "content" till "community"

Mediebranschen har aldrig varit så stor som nu. Antalet personer som kallar sig journalister – eller hör till journalistförbundet – är också rekordstort. Ändå kan man argumentera att mediebranschen liksom journalistiken i dess klassiska form kommer att försvinna inom kort.

Medieföretagen håller på att flytta fokus från det som kallar *content* (innehåll) till något som man i brist på bättre kunde kalla *community* (samfund, det sociala sammanhanget). Utvecklingen är i full gång och sker mer eller mindre målmedvetet. Senast inom ett par decennier kommer därför "mediebranschen" att försvinna som eget begrepp och bli en del av samhällets och kulturens infrastruktur. Ingen skulle komma på idén att tala om en särskild "elektrisk bransch" för allt går ju med elektricitet numera.

Tanken om massmedier som den upplystas instrument för att distribuera upp-

Lars Lundsten är mediefilosof och forskningsdirektör vid Arcada lars.lundsten@arcada.fi

ORDET: REPORADION

Efter **Eino S. Repo**, som var generaldirektör för Finlands Rundradio 1965-69 och programchef vid radion 1969-74. Ursprungligen hänfull beteckning på en epok i den finländska public service-TV:ns och -radions historia, som kännetecknades av en betoning på samhällskritiska program, ofta med slagsida åt vänster.